

Inntektsutvalget
Ola Grytten

Vår dato: 03.01.2022
Vår ref.: AN

Deres dato:
Deres ref.:

Innspill til nytt grunnlagsmateriale til jordbruksforhandlingene

Vi viser til vårt innlegg for inntektsutvalget den 23. september og vil med dette utdype våre vurderinger noe mer.

Dagens resultatmål i jordbruket er «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inkludert effekt av jordbruksfradraget». Dette har vært benyttet siden 1993 for å måle inntektsutviklingen i jordbrukssektoren med inntektsutviklingen i samfunnet ellers. Norsk Bonde og Småbrukarlag har over lang tid påpekt den prekære situasjonen norsk jordbruk er i med dårlig lønnsomhet i så og si alle produksjoner. Vårt landsmøte i oktober behandlet dette og sa: «*Landsmøtet i Norsk Bonde og Småbrukarlag krev ei tidfesta inntektsutjamning i løpet av inneverande stortingsperiode.*»

Det er et klart politisk ønske om å tette inntektsgapet mellom jordbruket og samfunnet og da sier man implisitt at det må være mulig å måle inntektsnivået i jordbruket. I Hurdalplattformen heter det blant annet «*Leggje fram ein forpliktande og tidfesta plan for å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet.*» Videre heter det i budsjettavtalen mellom Regjeringen og SV at «*Stortinget ber regjeringen legge fram en forpliktende og tidfestet plan i løpet av 2022 for å tette inntektsgapet. Det skal tettes uavhengig av bruksstørrelse, produksjon og landsdel*»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det må etableres et grunnlagsmateriale med metoder og modeller som gjør det mulig å måle både inntektsnivå og inntektsutvikling over tid for å kunne operasjonalisere inntektsgapet som skal tettes og for å kunne kontrollere måloppnåelsen.

Vi anerkjenner at det vil være krevende å finne fram til metoder og modeller som helt nøyaktig kan fastslå riktig inntektsnivå i jordbruket som direkte kan sammenliknes med lønnsinntekt i samfunnet ellers. Det er stor variasjon i driftsmåter og driftsomfang blant næringsdrivende i jordbruket. Ulik fordeling av arbeids- og kapitalinnsats blant alle de aktive jordbruksbedriftene kompliserer bildet ytterligere.

Mye av kritikken som har vært rettet mot totalkalkylen er at denne ser på hele jordbruket som én sektor og at alle økonomiske disposisjoner og transaksjoner som foregår innad i denne sektoren ikke spesifiseres i tallmaterialet. Vi ber derfor inntektsutvalget gjøre vurderinger av om det kan være mulig å dele inn sektoren jordbruk inn i flere undersektorer slik at flere økonomiske

transaksjoner blir fanget opp og dokumentert. Det kan for eksempel synes fornuftig å dele inn sektoren i aktive og passive jordbruksbedrifter, slik at man får fanget opp viktige elementer som jordleie- og kvoteleie fra passive jordbruksbedrifter til de som er i aktive drift. Her vil det med sikkerhet komme noen utfordringer knyttet til graden av aktivitet og passivitet, men vi mener dette bør kunne løses slik at totalalkylen fanger opp flere av disse transaksjonene. I driftsgranskningen som danner basis for totalalkylen er denne type data tilgjengelig og det burde være mulig å få dette integrert og spesifisert i totalalkylen.

Dersom man velger å dele inn sektoren jordbruk i flere undersektorer må det også vurderes om gjeld/kapital kan henføres til disse sektorene. Det må sies å være en forutsetning for dette.

Når det gjelder driftsgranskningene er det viktig at det kontinuerlig gjøres vurderinger av om disse kan ansees å utgjøre et representativt utvalg av alle næringsdrivende i jordbruket. For lønnsomhetsberegninger vil det for eksempel være stor forskjell på hvor mye kapital som er satt inn i driften og hvor lenge denne kapitalen har vært i virksomhet. Det bør videre stilles spørsmål ved om «*rasjonelt drevne*» bruk som i dag inngår i disse driftsgranskningen er en dekkende betegnelse for dagens norske jordbruk – for hva betyr dette egentlig? De aller fleste bruk er i dag avhengig av inntekt fra annen virksomhet enn selve jordbruks- og matproduksjonen og kan slik sett neppe kalles rasjonelle uansett hvilken definisjon man velger å legge til grunn. Det må også vurderes hvor representative de brukene som inngår i driftsgranskningene faktisk er med hensyn til størrelse, geografi og produksjon. Det må etableres en dynamikk i dette slik at brukene faktisk er godt tilpasset virkeligheten i norsk jordbruk og matproduksjon.

Det bør videre vurderes om det bør etableres et tydeligere skille mellom markedsinntekter og tilskudd i totalalkylen. I dag føres en rekke tilskudd som markedsinntekter i totalalkylen, noe vi mener er uheldig i forhold forståelsen av tallmaterialet.

Leie av jord og kvoter må også spesifiseres i kalkylen, da dette er høyst reelle kostnader for den enkelte næringsdrivende, men som i dag ikke fanges opp i totalalkylen.

I motsetning til vanlige lønnsinntakere må næringsdrivende i jordbruket sette inn både arbeidsinnsats og kapital for å kunne realisere de inntektsmulighetene som ligger i jordbruksavtalen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener derfor at det vil være fornuftig å finne et resultatmål som bare angir verdien av arbeidsinnsatsen som er satt inn for å realisere inntekten.

Dette vil trolig gjøre det enklere å sammenligne denne størrelsen med lønnsinntekten ellers i samfunnet. Her bør det også gjøres vurderinger av om det er riktig at et årsverk i jordbruket fortsatt skal bestå av betydelig flere arbeidstimer enn i samfunnet ellers. Tallene for arbeidsforbruket i jordbruket baserer seg på spørreundersøkelser foretatt av SSB og Nibio, men hvor sikre kan vi egentlig være på at dette gir et godt bilde av det faktiske arbeidsforbruket i norsk jordbruk? Dette bør vurderes av utvalget.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber inntektsutvalget gjøre en grundig evaluering av kvaliteten og påliteligheten til det arbeidsforbruket som legges til grunn i grunnlagsmaterialet.

Dagens «*Vederlag til Arbeid*» viser overskuddet som er igjen til dekning av arbeidsinnsatsen og vil kunne brukes som et mål på verdien av denne arbeidsinnsatsen. Dersom resultatmålet omdefineres til vederlag for arbeid, må naturlig nok egenkapitalen som er innskutt i denne næringsaktiviteten gis en avkastning, som gjenspeiler både alternativ bruk av kapitalen og den risikoen som er forbundet med å investere kapitalen i jordbruket. Risikoen forbundet med investeringer i jordbruket er betydelige. Det kan nevnes risiko knyttet til politikk, klima, natur, prisavtaler og lav lønnsomhet i næringen.

Her må det også gjøres vurderinger i forhold til om all bruk av egenkapital skal gis samme avkastning eller om det skal skilles mellom størrelse, geografi eller produksjoner.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber inntektsutvalget vurdere innføring av et konkret mål for avkastning til innsatt egenkapital i jordbruket.

I lys av de svært volatile markedene for mange av jordbrukets innsatsfaktorer, vil være en fordel at jordbruksforhandlingen endres fra å forhandle om påfølgende kalenderår til å forhandle om inneværende år.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber om en vurdering av muligheten får å forhandle om inneværende år, ikke neste kalenderår. Det må være en forutsetning for utarbeidelsen av tallmaterialet at NIBIO har de ressurser de trenger for å utføre dette arbeidet.

I forbindelse med beregningen av den økonomiske rammen for jordbruksforhandlingene legges det opp til et krav om effektivisering som medfører at det legges til grunn at færre jordbrukere skal produsere den samme mengden jordbruksprodukter fra år til år. Det må stilles spørsmål om dette er i tråd med den ønskede politiske retningen for norsk jordbruk. Antallet jordbrukere i Norge er i dag på et kritisk lavt nivå og ytterligere krav om reduksjon i antallet produsenter står i et motsetningsforhold til andre politiske mål for jordbrukspolitikken – som bedre utnyttelse av tilgjengelig areal og at jordbruksproduksjon skal foregå i hele landet.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag bidrar gjerne med videre vurderinger dersom dette skulle være ønskelig. Vi ønsker dere lykke til med dette utfordrende og veldig viktige arbeidet.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Anders Nordstad
Generalsekretær

Kjersti Hoff
Leder